

Antanas Salys

Lietuvių kalbininkas, lietuvių bendrinės kalbos normintojas, profesorius. Gimė 1902-07-21 Reketės kaime, Salantų valsčiuje, Kretingos apskrityje. Mirė 1972-07-31 Filadelfijoje, JAV.

Pradinę mokyklą lankė Salantuose. Tik vėliau, privačiai pasiruošęs, 1918 m. įstojo į Telšių gimnaziją. Baigęs gimnaziją, A. Salys 1923–1925 m. Lietuvos universitete (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo universitetas) studijavo lietuvių kalbą ir lyginamąją indoeuropiečių kalbotyrą, klausė J. Jablonskio, K. Būgos, A. Senno, P. Brenderio ir kitų žymiausių to meto mokslininkų paskaitų. Studijuodamas artimai bendravo su K. Būga, buvo jo rengiamo lietuvių kalbos žodyno sekretorius. J. Jablonskio rekomenduotas ir gavęs Švietimo ministerijos stipendiją, A. Salys 1925–1929 m. studijavo Vokietijoje, Leipcigo universitete. Studijuojami dalykai – baltistika, lyginamoji indoeuropiečių kalbotyra, slavistika. Eksperimentinės fonetikos domėjimosi pradžia – Hamburgo universitetas, kuriame 1929 m., vadovaujamas Dž. Pankončelio-Kalcijos (G. Panconcelli-Calzia), studijavo eksperimentinę fonetiką. Tais pačiais metais Leipcige A. Saliui buvo suteiktas daktaro laipsnis už disertaciją „Žemaičių tarmės“.

1930–1939 m. dėstė Vytauto Didžiojo universitete, 1939–1943 m. – Vilniaus universitete, profesorius (nuo 1939 m.). 1935 m. kartu su kitais įkūrė Lietuvių kalbos draugiją. Pirmasis Lietuvoje pradėjo eksperimentinės fonetikos tyrimus, 1930 m. Vytauto Didžiojo universitete įkūrė fonetikos laboratoriją. Dėstė lietuvių dialektologiją, fonetiką, leksikologiją, vardyną (onomastiką), baltų kalbotyros įvadą, lyginamąją indoeuropiečių kalbų gramatiką. Įsteigus Litanistikos institutą, 1939–1941 m. vadovavo Lietuvių kalbos skyriui, o 1941–1944 m. – Mokslų akademijos Lietuvių kalbos institutui. 1941 m. išrinktas Lietuvos mokslų akademijos tikroju nariu.

Pasitraukęs iš Lietuvos 1944–1946 m. dėstė Greifswaldo ir Tübingeno universitetuose Vokietijoje. 1947 m. nuvyko į Ameriką, kur prof. Alfredo Senno padedamas pradėjo dirbti Pensilvanijos universitete Filadelfijoje. Iš pradžių dirbo docentu ir ekstraordinariu profesoriumi, o nuo 1956 m. – ordinariniu profesoriumi. Skaitė baltistikos ir slavistikos kursus, o svarbiausia, daug bendradarbiavo mokslinėje ir kitokioje spaudoje – dirbo emigracijoje leidžiamos daugiatomės „Lietuvių enciklopedijos“ kalbotyros skyriaus redaktoriumi.

Biografų ir vėlesnių tyrėjų pabrėžiami jo nuopelnai tiriant mūsų bendrinės kalbos fonetiką, onomastiką, lietuvių ir kitų baltų kalbų istoriją. A. Salys – vienas žymiausių lietuvių dialektologų. Tai, kad bendrinė kalba nepriklausomoje Lietuvoje prieš Antrąjį pasaulinį karą buvo pasiekusi aukštą lygį, buvo didelis jo lietuvių leksikografijos, terminologijos darbų indėlis.

Parašė veikalą iš lietuvių dialektologijos „Lietuvių kalbos tarmės“ (1946, Tübingenas). Sudarė specialias dialektologinių duomenų rinkimo anketas, tikrino tarmių ribas, 1933 m. paskelbė tarmių žemėlapi. Buvo Valstybės Tarybos patarėjas terminologijos klausimais (A. Salio pasiūlyti žodžiai vartojami ir šiandien, pvz., požiūris, rankinukas, staigmena). Prisidėjo prie akademinio „Lietuvių kalbos žodyno“ rengimo. Dirbdamas Pensilvanijos universitete su A. Sennu baigė spausdinti jo su bendraautoriais pradėtą leisti „Lietuvių rašomosios kalbos žodyną“ („Wörterbuch der litauischen Schriftsprache“, 5 t. 1926–1968). Buvo vienas žurnalo „Gimtoji kalba“ steigėjų ir redaktorių. 1969 m. lankėsi Lietuvoje, Lietuvos mokslo įstaigose rinko medžiagą istoriniam lietuvių kalbos žodynui. 1995 m. išleistas veikalas „Baltų kalbos, tautos bei kiltys“.

Parengė

LMA Organizacinio skyriaus
vyriausioji specialistė Valerija Paškauskienė

Naudoti šaltiniai:

LMA archyvas, asmens byla.

Ižganaitienė, Kotryna. Kalbininkas Antanas Salys. Gimtasis žodis, 2013, Nr. 2.

Sabaliauskas, Algirdas. Antanas Salys. Visuotinė lietuvių enciklopedija.

Nuotrauka iš VLE.